

Şair Behtiyar Vahabzadenin Vefatından İki İl Kéçdi:

H É Y İ F...

*Hikmet EBDÜLHELİMOV**

(Yayıma hazırlayan: Nazkhanym PANAYÉVA)

**Yarıñşdan bilirik, ömre nehayetdi ölüm,
Zamanın hökmü budur: Her kese ğismetdi ölüm**

B. Vahabzade

Vaht néce de téz kéçir. Böyük, mütefekkir şairimiz B. Vahabzadenin ebediyyete ğovuşmasından iki il kéçdi. Müdrik [bilgece] kelimelere ğöre zirvenin ucalığı [yüksekliğı, yüceliğı], ezemeti ve möhteşemliyi uzağdan daha aydın ve yağışı ğörünür, deyerlendirilir. Elçatmaz B.Vahabzade zirvesinin ğüdreğini ve ucalığını da biz zamanın amansız hökmü ile ondan uzağlaşdığca daha derinden derk étmeye, anlamağca sey gösteririk. Anamız ğara torpağın ğoynunda ebedi yuğuya ğétmiş şair hağğında hatireler yazmağca teselli tapırığ.

Men B. Vahabzade ile kéçen esrin 70-ci illerinin evvellerinde şeysen tanış oldum. O vahtdan héyli evvel, onun “Ēülüstan” poéması “Nuğa fehlesi” ğezétinde ilk defe işiğ üzü ğördükden sonra Milli ğehremana, efsanevi bir obraza çevrilmişdir [tipe dönmüşdür]. Şeki şehir Komsomol Komitesinin birinci katibi vezifesinde işleyirdim. Şehir Partiya Komitesinin birinci katibi S. Murtuzayév B. Vahabzade ile berk [sıkı] dost idiler (onların bu dostluğca şairin ömrünün sonunadek devam étdi). Belke de bu dostluğın bir sebebi de Sadığ müellimin siyasi ve dövlét ğadimi [devlet adamı] olmağı ile beraber filoloğ alim, elelhüsus [özellekle] da şeire, poéziyaya möhkem bağılılığı idi. O, sinedefter [ezberinde çok şey olan], hafız kimi saatlarla şeir déyerd. Şairin onun yanına növbeti gelişi zamanı [bir gelişinde] meni de onunla tanış étdi. Onunla şeşsi tanışlığdan feğaret ve ğürur hissi kéçirirdim. Neise, metlebden uzağlaşmağca istemirem. Sonrakı 40 ile yağın bir dövrde şairle mühtelif yerlerde ve vahtlarda ğörüşlerimiz olur, kitablarını avtoğrafla [kendi elyazısı ile] mene véterdi.

* Hikmät Öhməd oğlu Öbdülhelimov (d. Şeki, 1939): Folklor araştırmacısı, yazar. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası (AMEA) Nizami adına Ödəbiyyat İnstitutunun nəşr etdiyi Azərbaycan Folkloru Antologiyası seriyasından IV. cildin müəlliflərindən biri, Folklor İnstitutunun həmin seriyadan nəşr etdiyi VI. və XVIII. cildlərin toplusunu, tərtib edəni, qeyd və şərhlərin müəllifidir. 2003 yılında Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin “Yaddaş” Milli Mükafatına layiq ğörülmüşdür.

Héyif...

Şifahi halğ edebiyatına – folkloru yüksek giymet véren şair toplayıb tertib étdiyim ve 1987-ci ilde 50 min tirajla neşr édilmiş ilk Şeki folkloru toplusu olan “*Şekinin güliş çelengi*” kitabına sanballı ve çoğ deyerli son söz yazdı, bu teşebbüsten razı galdığını defelerle géyd étdi.

Yaradıcılığı, ictimai-siyasi fealiyeti, vetendaşlıg mövgéi hemişe [her zaman] halğımız terefinden yüksek giymetlendirilen şair éyni zamanda müeyyen güvvelerin hağsız, edaletsiz hücumuna, teğiblerine meruz galır ve bundan çoğ üzülürdü. Béle vahtlarda onun müdafiesine galımağ [onu savunma için ileri atılmak], teğiblere sedd çekmek çoğ gerekli idi. Filoloğ alim, şairin şeşsiyyetinin ve yaradıcılığının vurgunu R. Gafarlı (sonralar şairin çoğ cildlik seçilmiş eserlerinin tertib édeni ve rédaktoru) “Halğ gezéti”nde, “Eren”de ve diğér metbu organlarda mütemadi [süreklı], sanballı [çok değerli] meğalelerle çihş édeređ şairin şeşsiyyeti ve yaradıcılığına yüksek giymet vérir, hücumlara sedd çekirdi. Hemín vahtlar bu setirlerin müellifinin görkemli jurnalist T. Méhdihanlı ile birge [birlikte] hazırladığı “Ömrün payız fesli elini sıhşa, küsme, şair, çünki fesillerde payız – Bereket, ömrün payızı – Hikmetdir!” serlövveli [başlıklı] böyük meğale “Nağçıvan” gezétinde derc édildi (géyd olunan meğale sonralar “Türk dünyasının Behtiyarı” kitabına da dağil édildi).

Şair menzilime téléfon açarağ minnetdarlıgını bildirdi, Dövlet Genler Téatrında tamaşaya göyulan “Atamın kitabı” pyésinin ilk tamaşasına devetname gönderdi.

Bir neçe aydan sonra şair téléfon danışığı zamanı bildirdi ki, onun Şekiden Milli Meclisin députatlığına namizedliyi ireli sürülmüş, géydiyyatdan keçmiş [kaydını yaptırmış] ve indí seçicilerle görüşü olmalıdır. R. Gafarlının da onunla Şekiye gédeceyini bildiren şair benim de bu seferde onu müşayiet étmeyimi [ona arkadaşlık etmemi] arzuladığını söyledi. Értesi gün - 2000-ci il oktyabr ayının 27-de Bakı – Şamağı – İsmayılı – Şeki marşrutu ile [güzergâhıyla] seher tézden yola düşüğ [çıktık]. B. Vahabzadenin meşhur zurnaçı E. Şekilinin ifasına böyük marağını nezere alarağ senetkarın audioyazıları [video kayıtları] olan kassétleri, hemçinin [aynı şekilde] bir müddet evvel réspublika radiosunun birinci programında “Héyire genşer” [Hayra karşı] halğ yaradıcılığı programında benim terefinden hazırlanarağ éfire gétmış [yayımlanmış] vérilişin audioyazısını götürmüşdüüm [video kaydını almıştım]. Yolda Elefserin diğér lént yazıları [bantları] ile beraber hemín lént yazısına [o bant kaydına] da gulağ asdığ, vériliş [program] şairin meşhur zurnaçıya hesr étdiyi “Ğara zurna” şeiri ile başa çatırdı. Şair memnunluğ ifade éden sözler dédi ve teşekkürünü bildirdi. Ğobustan – Şamağı yolunun sađ terefindé تنها türk zabitanın gebrine çatmamış [gelmeden] avtomobili sağlamağı ğahiş étdi [otomobili durdurmayı rica etti]. Biz onunla avtomobilden düşerek [inerek] türk zabitanın gebrini ziyaret étdik. Şairin esebi veziyyeti [asabının bozukluğu] aydın sézilirdi: “Ağı [pekiyi] niye indiyedek bu lövheni göymayıblar [levhayı koymamışlar]. Bes meni inandırdılar ki, bir neçe güne hazır olacağ”. – déyerek var-gel édirde [o yana bu yana gidip geliyordu]. Maşına mindik. O, yéne esebilikle [kıızgınlıkla] bildirdi ki, lövheni yérine göydürmamış [koydurmadan] héç yére gétmeyecek. Şamağı seher İcra Hakimiyetine¹ sürmeyi tapşırđı. İcra Başçısının yanına tek gétdi. Héyli müddet kéçdikden sonra Başçı ile birge gayıtdılar, iki maşına minerek Ğobustanın İcra Hakimiyeti Başçının da iştirak

¹ Şeher İcra Hakimiyeti: Valilik veya kaymakamlık.

étđiyi nahar yémeyine gonağ olduğ. Şekide bizi gözleyirdiler [bekliyorlardı]. Burada ise vahtın süni suretde uzadılmasını hiss édírdik (bunun sebebini az sonra bildik). Sen déme Şamağı İcra Hakimiyyetinde ve nahar [öğle] yémeyi zamanı söhbetin yağşı menada uzadılmasının sebebi namelum [kimliği bilinmeyen] türk zabitinin gebrinin yağınlığındaki lövhenin hazırlanıb ğuraşdırılması [yerine konması] üçün vaht ğazanmağ niyyeti imiş. Doğrudan da nahardan sonra Ğobustan rayonunun İcra Hakimiyyetinin Başçısı ile yéniden Ğobustan terefe géderek ğéyd olunan gebrin yağınlığında dayandığ [durduk], yénice hazırlanarağ ğuraşdırılmış [yerleştirilmış] hatire lövhesinin ğabağında [önünde] R. Ğafarlı hatire şekli çekdi. Lövhede B. Vahabzadenin şehid türk zabitinin hatiresine hesr étđiyi “Tenha mezar” şeirinden aşağıdaki setirler yazılmışdır:

*Yolçu! Dayan [dur] burda, düşün bu yérde
Soruş kimdir yatan bu tek geberde?
O, bir türk zabiti, doğuldu hağdan.
Senin yardımına geldi uzağdan.*

*O, senin arđanda bir dağa döndü
Bu torpağ yolunda torpağa döndü
Yolçu, bir anlığa burda dayan, bir!
Ayađ basdığım yér ona borcludur.*

Yuşarıda ğéyd étđiyim épizod şairin türk milletinin böyük teessübkéři [sevđalıřı], Türk dünyasının Beğtiyarı olduğunun bariz nümunesi déyilmi? Biz Ğobustan rayon İcra Hakimiyyetinin başçısı Rafiđ müellimle vidalaşarağ Şekiye teref yolumuza davam étdik. Şehere çatmamış [gelmeden] Zeyzit séčki dairesinde bütün gün şairi nigarancılığla gözleyen [merakla bekleyen] séçicilerle çođ marağlı ve yaddağalan [unutulmayan] görüş oldu.

Şeherin İcra Başçının teklifi ile oradan şeherin şadlığ évinde [düğün salonunda] iki gencin toy merasiminde olduğ, şair burada yéni aile ğuranlara héyir-dua vérdi. Seheri gün S. Rehman adına Dövlet Dram Téatrında séçicilerle iztihadlı bir görüş oldu. O, séçicilerin tekliflerini diğğetle dinleyir, ğéydler aparır [notlar alıyor], çoğsaylı [birçoğ] suallara cavab véirdi. şair bize déyirdi ki, indiyedek mühtelif bölgelerden defelerle Azerbaycan SSR Ali Sovétine députat séçilmiřem, lakin ilk defedir ki, Şekini Milli Meclisde temsil édeceyem. O, bundan hüsusi ğururla danışırdı.

Biz missiyamızı başa çatdırıarağ Bakıya ğayıdırdığ. şairin teklifi ile yol üstü yéniden namelum türk zabitinin تنها mezarını ziyaret étdik, ona Allah-Tealadan ğeni-ğeni rehmet diledik. şair yol boyu marağlı hatireler söyleyir, muğamın, halđ musigisinin, klassik musiginin göze görünmez écazkar [olağanüstü] melheminden, gücünden ağızdolusu danışırdı [konuşuyordu].

Men zergerlik zavodunun [kuyumculuk imalathanesinin] ğarşısında maşından düşerken héyli minnetdarlığ étđi, bu marağlı seferde ona yoldaşlığa göre teşekkürünü bildirdi ve gözlemediyim halda ğayıtdı ki, Hikmet, zurnaçalan Elefser Şekiliye hesr

Héyif...

ét diyin radio vé ril iş de giymetli tapıntılar [buluntular, keşifler] var. Onların üzerinde işlesen daha derinliklere géde bilersen. Men: - Ustad, nezere alaram, - déyerek onunla hüdahafizleşdim [vedalaştım]. Bundan sonra onunla évinde ve başğa yerlerde defelerle görüşüm oldu, lakin géyd ét diyi “nadir tapıntı” nı nede gördüyünü soruşmağa utancağ tebietim imkan vé rmedi, dige r terefd en bunun géyri-tevazökarlığ [kendini beğenmişlik] kimi görüne bileceyinden de éhtiyat ét dim. Her halda şairin fikrindekileri değığleşdirmek üçün héyli müddet götür-goy ét dim. Ferz édirem ki, şair géyd olunan tapıntıdan danışanda radio vé ril iş indeki: **“Elefser zurnanın écazkar sesi ile daş ürekleri yumşaldır, yumşaq ürekleri kövrelidir [duygulandırıyor], kövrekleri ağıladırđı”** ifadesini nezerde tuturdu. Bu sözler şairin “Muğam” poémasındaki

**Daş üreklerde yanb daşları sındırdı muğam,
Hağğa düşmen olana hağğı tanıtdırdı muğam.**

misraları ile sesleşir, bir-birine körpü salırdı.

B. Vahabzade Türk dünyasının böyük mütefekkir şairi ve teessübkeşi, vetenine sadığ vetendaş, deyerli ziyalı, esl insan kimi çoğlarına örneğ olacağ şerefli bir ad ve mekteb göyub gétdi, héyirhahlığa hıdmet édereğ ebediyete gövuşdu. Ona Allahdan geni-ğeni rehmet dileyir, Ustadın 1986-cı il yanvarın 19-da geleme aldığ şéirin aşığıdaki misraları ile hátire sözü mü tamamlayıram:

Heyatdan gé tsem de, hátiratdayam.

Arzuma hemişe çathaçatdayam [her zaman ha ulaştım, ha ulaşacağım].

Üstüme ne géder torpağ atılsa,

İşğam, yéne de men üst gatdayam.

Türk Şehidinin Mezarı Önünde: (27.10.2000)

Azerbaycan'ın Gobustan-Şamahı yolu üstünde 1919'da şehit düşmüş bir türk subayının mezarı önünde Bahtiyar Vahabzade'nin koydurduğu, üzerinde de kendisinin iki kıtası yazılı hatıra levhası.

Fotoğraflıklar: (Soldan sağa Refik Bey (Gobustan İcra Hakimiyetinin Reisi), Bahtiyar Vahabzade, Hikmet Ebdülhelimov, Şükür Bey (Sürücü).